

1.

DLACZEGO CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH?



CENTRUM
USŁUG
SPOŁECZNYCH

Co znajdziemy w broszurze?

Rosnące wraz z rozwojem ekonomicznym kraju oczekiwania obywateli odnośnie do warunków i jakości życia oraz nowe wyzwania cywilizacyjne skłaniają do poszukiwania rozwiązań, które umożliwią szeroki dostęp do usług społecznych na poziomie lokalnym. Takim rozwiązaniem wprowadzonym do krajowego porządku prawnego z inicjatywy Prezydenta RP Andrzeja Dudy jest centrum usług społecznych – nowa jednostka w samorządzie gminnym i nowa instytucja polityki społecznej.

Niniejsza broszura przybliży Czytelnikowi najważniejsze regulacje zawarte w ustawie z 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818), a także założenia wyjściowej koncepcji centrum usług społecznych i przebieg prac legislacyjnych nad prezydenckim projektem ustawy.

Celem działania centrów usług społecznych jest integracja, rozwój i poszerzenie dostępności usług społecznych, tak by stanowiły one odpowiedź na konkretne potrzeby osób, rodzin, grup społecznych oraz ogółu mieszkańców – członków samorządowych wspólnot terytorialnych.

Broszura zawiera szczegółowe informacje o zadaniach i strukturze nowej jednostki w samorządzie gminnym, jaką jest centrum usług społecznych. Czytelnik dowie się również, w jaki sposób centrum może się przyczynić do rozwoju pracy socjalnej i integracji profesji i zawodów pomocowych, a także jaką rolę w tym rozwoju odgrywają regionalne ośrodki polityki społecznej.

Zarówno samorządowcy, jak i profesjonaliści zajmujący się służbami społecznymi, pomocą społeczną i pracą socjalną znajdą tu przekonujące argumenty przemawiające za utworzeniem centrum usług społecznych i stworzeniem zintegrowanego lokalnego systemu usług społecznych w swoich gminach.

Marek Rymśa

1. DLACZEGO CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH?

Biblioteczka CUS

Seria materiałów edukacyjnych „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych”

Wydawca: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT.PL

Redaktor serii: dr hab. Marek Rymsza

Koordynator projektu: Anna Dudzik

Copyright © Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa 2020

Skład i łamanie: Rafał Kossowski BIAŁY KOS

Wprowadzenie

1 stycznia 2020 r. weszła w życie ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (CUS), której projekt skierowałem do Sejmu RP w listopadzie 2018 r. jako prezydencką inicjatywę ustawodawczą. Centra usług społecznych mają za zadanie zapewnić Polakom dostęp do kompleksowych usług społecznych na poziomie gminy, a zarazem wspierać integrację i rozwój samorządowych wspólnot terytorialnych i przez to umacniać polską samorządność. Centra pomyślane zostały jako podmioty koordynujące lokalne systemy usług społecznych użyteczności publicznej, a więc usług dostępnych dla wszystkich mieszkańców, a nie tylko dla tych biedniejszych czy słabszych. Centra będą też upowszechniać społeczne formy wsparcia usługowego realizowane na zasadzie wolontariatu, samopomocy czy pomocy sąsiedzkiej. Dzięki takim centrům usługi społeczne staną się nie tylko szerzej dostępne, lecz także bardziej spersonalizowane. Zainteresowani mieszkańcy będą mogli otrzymać w nich pakiety usług dopasowanych do swoich indywidualnych potrzeb.

Centrum usług społecznych zaprojektowane zostało w ustawie w sposób nowoczesny – jako instytucja jednego okienka. To tutaj mieszkańcy będą mogli uzgodnić z pracownikiem centrum indywidualne plany usług społecznych i w ramach ustalonych planów przez okres od 3 do 12 miesięcy korzystać z różnorodnych form wsparcia, które świadczyć będą lokalni usługodawcy. Co istotne, nie będzie konieczności umawiania się z każdym z nich z osobna, odbywania dodatkowych wizyt wstępnych czy gromadzenia dokumentacji.

Korzyści z ustawy

Szerszy dostęp do usług społecznych, a zarazem spersonalizowanie ich oferty to oczywiste korzyści dla mieszkańców. Warto jednak wskazać na korzyści, jakie z utworzenia CUS będzie mieć gmina. Patrząc z perspektywy władz samorządowych, można tu wskazać cztery pozytywne efekty.

Po pierwsze, nastąpi zintegrowanie usług, które obecnie są świadczone na poziomie gminy, ale w sposób wysoce rozproszony. Utworzenie zintegrowanego lokalnego systemu usługowego, koordynowanego przez centrum, pozwoli efektywniej wykorzystać potencjał lokalnych usługodawców, wyeliminuje też dublowanie procedur, dokumentacji oraz działań diagnostycznych. A zarazem umożliwi lepsze spożytkowanie możliwości specjalistów świadczących usługi w ramach wykonywania różnych profesji i zawodów pomocowych. Większa efektywność będzie tu premią za nowoczesną organizację systemu usługowego – jednego okienka dla mieszkańców i „zsięciowanych” podmiotów świadczących wsparcie usługowe.

Po drugie, każde centrum zatrudni organizatora społeczności lokalnej, który przez pracę środowiskową będzie animował działania samopomocowe, wolontaryjne oraz wsparcie sąsiedzkie. Wszystkie te inicjatywy pomocowe będą uzupełnieniem usług świadczonych przez specjalistów i pozwolą znacząco poszerzyć do-

stępną dla mieszkańców ofertę wsparcia. Taka prospołeczna aktywność samych mieszkańców będzie miała zarazem aspekt więziotwórczy: będzie integrować lokalną wspólnotę, przeciwdziałać poczuciu osamotnienia i społecznej izolacji. Z perspektywy władz samorządowych ważnym aspektem jest to, że wsparcie udzielane w ramach samoorganizacji społecznej nie pociąga za sobą daleko idących wydatków publicznych.

Po trzecie, centra usług społecznych zapewnią warunki organizacyjne, w których – reprezentujący różne profesje i zawody pomocowe – specjaliści, zatrudnieni w poszczególnych placówkach czy organizacjach sektora obywatelskiego, będą „widzieć się” nawzajem, co przełoży się na podniesienie jakości samego wsparcia usługowego. O potrzebie takiej współpracy zgodnie mówili przedstawiciele branż pomocowych, takich jak: poradnictwo i doradztwo, praca socjalna, praca środowiskowa, terapia oraz opieka i wychowanie, podczas Kongresu Profesji i Zawodów Pomocowych zorganizowanego przez Kancelarię Prezydenta RP 25 lutego 2020 r. w Warszawie.

Po czwarte, ustawa o CUS umożliwi samorządom zwiększenie oferty usług odpowiadających potrzebom mieszkańców. Będą temu służyć lokalne programy usług społecznych. Ich uruchamianie bez wątpienia pociągnie za sobą dodatkowe koszty, ale jest to inwestycja w rozwój infrastruktury sfery społecznej. Moim założeniem programowym jest doprowadzenie do połączenia wszystkich dostępnych źródeł finansowania: środków samorządowych, budżetu państwa i funduszy unijnych. Nikt bowiem samodzielnie takiej inwestycji społecznej na dłuższą metę nie udźwignie. Dodam, że takie podejście znajdujemy w agendzie Unii Europejskiej. Rozwój i integracja usług społecznych należą do priorytetów unijnej polityki społecznej – przy założeniu, że integracja ma obejmować nie tylko usługi i usługodawców, lecz także źródła finansowania.

Samorządność lokalna i pomocniczość państwa

Ustawa o CUS sprzyja samorządności i urzeczywistnia zasadę pomocniczości państwa. W myśl zapisów ustawy to władze samorządowe podejmują autonomiczną decyzję o utworzeniu centrum usług społecznych i rozwijaniu lokalnego systemu usługowego. W przyjętym modelu spotyka się to ze wsparciem władz i instytucji usytuowanych wyżej – na poziomie regionalnym czy centralnym. W takiej właśnie kolejności, a nie odwrotnie, bo na tym polega samorządność i tak praktykuje się zasadę pomocniczości państwa.

W ramach takich działań Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej zorganizowało (w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój) konkurs, w którym 30 centrów usług społecznych będzie mogło uzyskać wsparcie finansowe na łączną kwotę 100 milionów zł. To pierwszy taki program, ale nie ostatni. Zależy mi na tym, aby w kolejnym kroku pomoc mogły otrzymać gminy z obszarów wiejskich zainteresowane rozwojem infrastruktury usług społecznych. Byłby to bowiem ważny krok służący nie tylko zaspokojeniu potrzeb społecznych, lecz także wzmocnieniu lokalnych rynków pracy na tych terenach, a co za tym idzie – ograniczeniu zjawiska masowych migracji do miast w poszukiwaniu zatrudnienia. Mam też nadzieję, że na obszarach wiejskich wspólnymi siłami sąsiednich społeczności będą tworzone międzygminne centra usług społecznych. Przy czym wsparcie ze strony państwa dla takich inwestycji jest niezbędne.

Ministerstwo Cyfryzacji podjęło natomiast prace nad przygotowaniem nowoczesnego rozwiązania IT do zarządzania usługami w CUS, które składać się będzie z bazy usług oraz narzędzia umożliwiającego tworzenie (przy wykorzystaniu zasobów bazy) indywidualnych planów usług społecznych dla konkretnych mieszkańców.

Z kolei Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej prowadzi obecnie prace nad umożliwieniem wykorzystania funduszy europejskich przy tworzeniu CUS. Chodzi zwłaszcza o środki z nowej unijnej perspektywy finansowej. Centra, służąc rozwijaniu środowiskowych sieci usług społecznych, wpisują się w unijną politykę deinstytucjonalizacji, w ramach której systemy wsparcia powinny być reorganizowane i rozwijane w sposób dowartościowujący znaczenie usług, a ograniczający znaczenie całodobowych placówek pomocowych.

Krocząca zmiana systemowa

Wejście w życie przepisów ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych inicjuje kroczącą zmianę systemową. Nie wszystkie centra rozpoczną działalność w tym samym momencie. Powstanie ich sieci będzie procesem rozłożonym w czasie, dającym władzom samorządowym możliwość wybrania właściwego w ich warunkach momentu utworzenia centrum, a władzom państwowym – zorganizowanie różnych, odpowiednio profilowanych instrumentów wsparcia. To, co w ustawie zostało jasno dookreślone, to kierunek owej zmiany systemowej. Potrzeby społeczne w zakresie usług społecznych systematycznie rosną, musi się więc rozwijać infrastruktura wsparcia. A to powinno dziać się przede wszystkim na poziomie lokalnym, blisko ludzi, z trafnym rozpoznaniem z jednej strony potrzeb mieszkańców, z drugiej – lokalnego potencjału usługowego instytucji publicznych, organizacji obywatelskich, przedsiębiorstw społecznych i podmiotów prywatnych.

Rozwinięta infrastruktura usług społecznych to ważny, nieodzowny element nowoczesnego państwa dobrobytu społecznego. Inwestycji państwa w rozwój takiej infrastruktury oczekują Polacy, nasi obywatele, członkowie samorządowych wspólnot terytorialnych. Samorządowcy tę potrzebę również coraz wyraźniej dostrzegają. Rozwiązania przypominające ustawowe centra usług społecznych pojawiały się w gminach jeszcze przed uchwaleniem ustawy. W pracach nad projektem prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej korzystaliśmy z doświadczeń tych samorządów. Teraz, gdy przepisy ustawy weszły w życie, rozpoczyna się nowy etap polityki inwestycji społecznych, jak coraz częściej określa się w Europie politykę społeczną. Zgodnie z przepisem ustawowym na koniec 2022 r. Rada Ministrów ma przedłożyć Sejmowi i Senatowi sprawozdanie z realizacji ustawy. To będzie odpowiedni moment na podsumowanie doświadczeń.

Liczę na zainteresowanie tworzeniem centrów ze strony wspólnot samorządowych, władz samorządowych i służb społecznych. Zapraszam do wspólnego gromadzenia doświadczeń. Zapraszam na drogę kroczącej zmiany systemowej!

Niniejsza publikacja przygotowywana jest w bardzo szczególnym czasie, gdy troska całego państwa, nas wszystkich, koncentruje się na zapewnieniu pomocy rodakom zakażonym koronawirusem oraz na zahamowaniu rozwoju epidemii. Na pierwszym froncie walki z wirusem są służby medyczne. Widzimy, jak ważny jest zintegrowany system ochrony zdrowia, jak niezbędna infrastruktura medyczna: od specjalistycznych szpitali po działające lokalnie przychodnie i ambulatoria. A przede wszystkim zdajemy sobie sprawę, jak potrzebni są lekarze, pielęgniarki, ratownicy medyczni, diagnosty laboratoryjni. Trzeba też jednak dostrzegać, może nieco mniej widoczne, ale jakże istotne zaangażowanie pomocowe pracowników socjalnych, terapeutów i wielu innych specjalistów współtworzących ten drugi front walki z pandemią i jej skutkami dla życia zbiorowego.

Ich praca będzie nam potrzebna także wówczas, gdy pokonamy już epidemię i będziemy mierzyli się z jej skutkami odroczonymi w czasie: wypaleniem zawodowym pomagających, depresjami osób w różny sposób poszkodowanych przez epidemię i wieloma innymi problemami.

Myślę, że po tym zbiorowym trudnym doświadczeniu potrzeba stworzenia systemu kompleksowych usług społecznych – od profilaktyki przez poradnictwo do działań naprawczych dostępnych powszechnie na poziomie lokalnym – będzie jeszcze bardziej oczywista. Równie oczywiste będzie to, że budowa takiego systemu musi być powiązana ze wzmocnieniem szeroko rozumianych służb społecznych, podniesieniem rangi profesji i zawodów pomocowych, polepszeniem warunków świadczenia profesjonalnej pomocy potrzebującym. Cieszę się, że jeszcze przed stanem epidemii mogłem uczestniczyć we wspomnianym już Kongresie Profesji i Zawodów Pomocowych. Wskazałem na nim na potrzebę podjęcia prac nad przygotowaniem ustawy o działalności pomocowej. Wyrażam nadzieję, że takie prace zostaną podjęte równoległe z tworzeniem centrów usług społecznych.

A handwritten signature in blue ink, reading 'Andrzej Duda'. The signature is stylized and fluid.

Andrzej Duda
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Prace nad ustawą o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Przepisy ustawy z 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych weszły w życie 1 stycznia 2020 r.¹ Zanim przejdziemy do przedstawienia kluczowych racji przemawiających za integracją i rozwojem usług społecznych w naszym kraju i omówimy służące temu celowi rozwiązania zawarte w ustawie, słów kilka o przebiegu samych prac legislacyjnych.

Koncepcja centrów usług społecznych (CUS) została przygotowana przez Narodową Radę Rozwoju (NRR) w ramach prac sekcji Polityka społeczna, rodzina. Prace na forum sekcji rozpoczęliśmy we wrześniu 2017 r., a w kwietniu 2018 r. przedstawiliśmy Prezydentowi RP Andrzejowi Dudzie opracowanie koncepcyjne. W maju 2018 r., zgodnie z decyzją Prezydenta RP, Kancelaria Prezydenta RP rozpoczęła prace nad przygotowaniem projektu inicjatywy ustawodawczej. Trwały one pół roku i zakończyły się w połowie listopada. 16 listopada 2018 r. Prezydent RP skierował projekt ustawy do Sejmu, co z kolei rozpoczęło parlamentarny proces legislacyjny.

Prezydencka inicjatywa ustawodawcza spotkała się z poparciem rządu i pozytywną oceną parlamentarzystów ze wszystkich klubów politycznych, czego potwierdzeniem było konsensualne głosowanie „za” uchwaleniem ustawy w Sejmie RP 19 lipca 2019 r. (426 głosów – za, 0 głosów – przeciw, 1 głos – wstrzymujący), a następnie jej jednogłośnie przyjęcie bez poprawek w Senacie RP 2 sierpnia 2019 r. Zwieńczeniem procesu legislacyjnego było podpisanie ustawy przez Prezydenta RP, co nastąpiło 23 sierpnia 2019 r.

Ustawodawca przewidział kilkumiesięczne *vacatio legis* dla wejścia w życie przepisów ustawy, co zostało wykorzystane do odpowiedniego jej oprzyrządowania. Między wrześniem a grudniem 2018 r. podjęto i prowadzono prace o charakterze przygotowawczo-wdrożeniowym. Objęły one między innymi:

- przygotowanie projektów aktów wykonawczych do ustawy;
- opracowanie założeń konkursu pilotażowego, ukierunkowanego na wsparcie – przy wykorzystaniu funduszy unijnego Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój – uruchomienia i funkcjonowania 30 centrów usług społecznych (nabór wniosków zainteresowanych gmin Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rozpoczęło 1 lutego 2020 r.)²;
- zaprojektowanie narzędzia informatycznego do zarządzania usługami w centrum usług społecznych (zadanie realizowane w Ministerstwie Cyfryzacji);

¹ Dz. U. poz. 1818; dalej: ustawa o CUS.

² Por. *Centra usług społecznych. Nowa jakość polityki społecznej*, MRPiPS i KPRP, Warszawa grudzień 2019.

- prowadzenie działań upowszechniających wiedzę o nowych możliwościach realizowania usług społecznych, jakie niesie ze sobą ustawa o CUS.

Realizowane w okresie *vacatio legis* działania edukacyjne stanowiły kontynuację spotkań konsultacyjnych i konsultacyjno-informacyjnych z udziałem przedstawicieli Kancelarii Prezydenta RP i członków NRR, jakie miały miejsce we wszystkich fazach prac nad projektem ustawy. Od września 2017 r. do lipca 2019 r. odbyło się ponad 60 takich spotkań, a w okresie *vacatio legis* kolejnych 20. Przy czym, o ile w okresie prac nad projektem inicjatywy ustawodawczej znaczna część spotkań miała miejsce w Warszawie i była organizowana przez ośrodek prezydencki, o tyle w okresie późniejszym członkowie NRR, pracownicy Kancelarii Prezydenta RP oraz eksperci współpracujący z Kancelarią uczestniczyli w spotkaniach w wielu różnych miejscach w Polsce. Spotkania te (w przeważającej mierze były to jednodniowe konferencje) organizowane były przez instytucje samorządowe i organizacje pozarządowe. Wyróżniającymi się inicjatorami konferencji były regionalne ośrodki polityki społecznej (ROPS). Działania informacyjno-edukacyjne kontynuowano w 2020 r., już po wejściu w życie przepisów ustawy. W okresie od stycznia do początku marca 2020 r. ustawa była prezentowana łącznie na 11 konferencjach i spotkaniach z udziałem przedstawicieli ośrodka prezydenckiego.

W wielu spotkaniach konsultacyjnych, informacyjnych i edukacyjnych uczestniczyłem osobiście jako doradca Prezydenta RP i koordynator sekcji Polityka społeczna, rodzina NRR. Broszura stanowi podsumowanie doświadczeń z tych spotkań i zawiera materiał, jaki przedstawiałem w formie ustnych wystąpień i prezentacji. Opracowanie ma charakter edukacyjny, dlatego do minimum zostały w nim ograniczone przypisy źródłowe. Nie ma w nim odwołań do naukowej literatury z zakresu polityki społecznej, usług społecznych i służb społecznych. W tekście przywoływane są jedynie przepisy ustawy, fragmenty uzasadnienia załączonego do jej projektu, a także opracowania tematyczne, z którymi ta broszura współtworzy serię „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych”. Wybrane zagadnienia związane z tworzeniem i funkcjonowaniem CUS, które przedstawiam poniżej w formie syntetycznej, w sposób pogłębiony i uszczegółowiony omówione są bowiem w odrębnych opracowaniach ze wspomnianego pakietu. Zagadnienia te obejmują:

- 1) przygotowywanie w CUS diagnozy potencjału i potrzeb społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych³,
- 2) zarządzanie usługami społecznymi w CUS, z wyeksponowaniem roli organizatora usług społecznych i koordynatora indywidualnych planów usług społecznych⁴,
- 3) współpracę centrum z lokalnymi partnerami, przede wszystkim z podmiotami świadczącymi usługi społeczne⁵,
- 4) organizowanie społeczności lokalnej w ramach działalności CUS⁶,
- 5) tworzenie CUS przez przekształcenie ośrodka pomocy społecznej⁷,
- 6) uruchomienie i funkcjonowanie CUS jako placówki wsparcia usługowego o charakterze międzygminnym⁸.

3 D. Bazuń, J. Frątczak-Muller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020.

4 T. Kaźmierczak, A. Karwacki, *Zarządzanie usługami w centrum usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020.

5 Ł. Waszak, Z. Wejzman, *Współpraca międzysektorowa w ramach centrum usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020.

6 B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020.

7 M. Kowalska, P. Wiśniewski, *Przekształcenie ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020 (w druku).

8 C. Miżejewski, *Utworzenie międzygminnego centrum usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020 (w druku).

Pakiet edukacyjny przygotowany przez Kancelarię Prezydenta RP, którego elementem jest prezentowana broszura wprowadzająca, inicjuje serię wydawniczą „Biblioteczka CUS”. Nazwa serii nieprzypadkowo nawiązuje do „Biblioteczki Pracownika Socjalnego” – serii wydawniczej podjętej w latach 90. XX wieku w ramach programu realizowanego przez ówczesne Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej (obecnie Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) we współpracy z Wydawnictwem „Śląsk”. W „Biblioteczce Pracownika Socjalnego” opublikowano wiele wartościowych pozycji z zakresu szeroko rozumianej metodyki pracy socjalnej, które wsparły procesy tworzenia instytucji pomocy społecznej i profesjonalizacji służb społecznych w Polsce w warunkach zmiany ustrojowej. Pomoc społeczna, a zwłaszcza gminne ośrodki pomocy społecznej (OPS), odegrała ważną rolę sieci wsparcia realizującej działania osłonowe, łagodzące społeczne skutki transformacji gospodarki, wykorzystując programy wsparcia pieniężnego, rzeczowego i usługowego skierowane do osób i rodzin znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji życiowej i finansowej.

Centra usług społecznych mają służyć uruchomieniu kroczącej zmiany systemowej jako kolejnego etapu budowania w Polsce nowoczesnego systemu zabezpieczenia społecznego, w ramach którego publiczne wsparcie usługowe będzie dostępne nie tylko dla osób i rodzin słabszych czy ze środowisk defaworyzowanych, lecz także dla ogółu mieszkańców. W myśl założeń ustawy o CUS wsparcie usługowe ma być organizowane na poziomie lokalnym w sposób kompleksowy, a zarazem spersonalizowany, zgodnie z zasadą podmiotowego traktowania mieszkańców. Nowe know-how potrzebne jest tu nie tylko przy tworzeniu centrów i integrowaniu usług społecznych – rozproszonych obecnie w różnych podsystemach – lecz także w zakresie metodyki współdziałania z mieszkańcami: diagnozowania potrzeb i realizowania wsparcia usługowego w sposób odpowiadający potrzebom poszczególnych mieszkańców, rodzin i środowisk. W dłuższej perspektywie „Biblioteczka CUS” pomyślana jest jako przedsięwzięcie wydawnicze mające służyć akumulowaniu doświadczeń rodzącej się praktyki społecznej w zakresie metodyki profesjonalnego pomagania wykorzystującego instrumentarium wsparcia usługowego CUS.

Dlaczego warto?

Podstawowe racje za tworzeniem centrów usług społecznych

Centra usług społecznych przyczynią się do **integracji, rozwoju i poszerzenia dostępności usług społecznych**. To ich cel strategiczny. Powszechnie dostępne na poziomie lokalnym usługi społeczne to ważny wymiar dobrostanu społecznego i ważny element nowoczesnego państwa dobrobytu. Centra zostały przy tym zaprojektowane w taki sposób, aby ich utworzenie i funkcjonowanie:

- 1) ukierunkowało inicjatywy w zakresie inwestycji w rozwój sfery społecznej podejmowane oddolnie przez samorządy lokalne;
- 2) było odpowiedzią na potrzeby polskiego społeczeństwa i nowe wyzwania cywilizacyjne;
- 3) uwzględniało priorytety agendy społecznej Unii Europejskiej oraz kierunki rozwoju krajowej polityki społecznej i rodzinnej;
- 4) przywróciło właściwe relacje między działaniami selektywnymi w ramach pomocy społecznej a działaniami powszechnymi adresowanymi do ogółu mieszkańców;

- 5) wsparło rozwój samorządności lokalnej oraz partnerskiej współpracy międzysektorowej;
- 6) stworzyło nowe możliwości rozwoju służb społecznych i pracy socjalnej.

To sześć kluczowych racji i zarazem celów operacyjnych CUS. Warto je pokrótce omówić.

Ad 1. Centra usług społecznych nie zostały wymyślone w Kancelarii Prezydenta RP czy przez ekspertów NRR. Centra realizujące w sposób skoordynowany usługi społeczne z wybranych obszarów funkcjonują już od kilku lat w różnych miejscach w Polsce. Są to głównie duże miasta, takie jak Gdynia, Lublin, Łódź, Warszawa, Wrocław, ale także mniejsze ośrodki, jak na przykład Tomaszów Mazowiecki, Piekary Śląskie czy Tychy. Takie centra to **oddolne inicjatywy**, tworzone przez samorządy lokalne w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców. Są one odzwierciedleniem rosnącego przekonania, że w ramach lokalnych polityk społecznych warto przekraczać granice resortowe i tworzyć zintegrowane lokalne systemy usługowe, wykorzystując nowe rozwiązania technologiczne, jakie przyniosła ze sobą rewolucja informatyczna. Takie centra usługowe są różnie formatowane i noszą różne nazwy. Na przykład w Gdyni podmiot koordynujący lokalny system usługowy funkcjonuje pod nazwą Laboratorium Innowacji Społecznej, a dużym osiągnięciem samorządu gdyńskiego jest uruchomienie platformy internetowej, przez którą mieszkańcy mają dostęp do informacji o oferowanych w mieście usługach. Z kolei specyfika łódzkiego Centrum Świadczeń Socjalnych polega na tym, że w jego ramach integrowane są nie tylko usługi społeczne, lecz także wypłata świadczeń pieniężnych.

Ustawa o CUS stwarza **instytucjonalno-prawne ramy** dla skanalizowania oddolnej energii społecznej oraz konsolidacji rozproszonych inicjatyw samorządowych, tak aby uruchomić proces **kroczącej zmiany systemowej** polegającej na integracji i rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej, adresowanych do ogółu mieszkańców. Regulacje ustawowe są zarazem na tyle elastyczne, aby w centrach wykorzystać dorobek lokalnych polityk społecznych, w tym wzory międzysektorowej współpracy.

Ad 2. CUS są odpowiedzią na potrzeby społeczeństwa w zakresie dostępu do **kompleksowych usług społecznych**. Zwiększające się zapotrzebowanie na te usługi jest nowym wyzwaniem cywilizacyjnym związanym z wydłużaniem się życia ludzkiego, przemianami stylów życia i wzorów funkcjonowania rodziny, jakie charakteryzują dekady XXI wieku. Określane są one przez socjologów jako czasy późnej, płynnej nowoczesności, ze względu na rosnącą atomizację życia społecznego i słabnięcie więzi społecznych. To właśnie te procesy skutkują rosnącym zapotrzebowaniem na usługi społeczne organizowane w systemie publicznym. I tak rośnie liczba osób starszych niesamodzielnych życiowo, dla których korzystanie ze wsparcia usługowego jest niezbędnym elementem codziennego funkcjonowania i daje możliwość pozostania w środowisku życia, bez konieczności pobytu w placówce całodobowej opieki. Rośnie też liczba osób doświadczających samotności. Środowiskowe wsparcie społeczne o charakterze usługowym to dla takich osób szansa wyjścia z sytuacji izolacji. Z kolei osoby opiekujące się swoimi starzejącymi się rodzicami, niepełnosprawnymi członkami rodziny czy innymi osobami bliskimi same potrzebują wsparcia usługowego w postaci pomocy wychnieniowej. Słabną mechanizmy socjalizacji, co przekłada się na dużą liczbę rodziców nieradzących sobie z zadaniami wychowawczymi, a to z kolei stwarza zapotrzebowanie na usługi z zakresu poradnictwa rodzinnego i psychologicznego. Rośnie też zapotrzebowanie na wsparcie terapeutyczne i inne usługi z zakresu zdrowia psychicznego. Obniża się bowiem wiek inicjacji stanów depresyjnych oraz innych problemów i zaburzeń psychicznych. Odpowiedzią na ten stan rzeczy jest rozwój psychiatrii środowiskowej, gdzie terapeutyczne wsparcie usługowe odgrywa kluczową rolę. W ramach społecznego modelu niepełnosprawności,

którego założenia wpisane są w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, promuje się działania na rzecz umożliwienia osobom z różnymi ograniczeniami i niepełnosprawnościami funkcjonowania w życiu społecznym w jak najbardziej zwyczajny sposób. To z kolei ma umożliwiać dostępność usług asystenckich. Wszystko to sprawia, że we współczesnych państwach dobrobytu rośnie znaczenie usług społecznych.

Co istotne, chodzi o funkcjonowanie **zintegrowanych systemów usługowych**. Coraz częściej w codziennym funkcjonowaniu niezbędna okazuje się nie jedna konkretna usługa, ale pakiet powiązanych ze sobą usług. Tak jak nie istnieje uniwersalny lek na depresję, tak nie istnieje usługa antydepresyjna. Nie ma też pojedynczej usługi wyprowadzającej ze stanu izolacji społecznej. Coraz częściej skuteczna pomoc to pomoc kompleksowa, obejmująca odpowiednio sprofilowane **pakiety usług** świadczonych przez specjalistów reprezentujących różne zawody pomocowe, uzupełniana wsparciem społecznym oferowanym przez członków lokalnej społeczności w trybie pomocy sąsiedzkiej, grup samopomocowych czy wolontariatu.

Ad 3. Na konieczność rozwoju i integracji usług społecznych wskazuje się w dokumentach programujących polityki publiczne Unii Europejskiej. Priorytety unijne to już nie tylko – jak to było do niedawna – rozwój usług o charakterze aktywizującym, a więc podnoszących zdolność zatrudnieniową na rynku pracy. Obecnie priorytetem jest rozwój kompleksowych **lokalnych systemów usług społecznych użyteczności publicznej**, świadczonych dla ogółu mieszkańców bezpłatnie lub za rozsądną cenę, niestanowiącą bariery dostępu.

Ważnym elementem unijnej agendy jest też **strategia deinstytucjonalizacji** oznaczająca rozwój **wsparcia środowiskowego**, które – oparte na dostępnych na poziomie lokalnym usługach – pozwala ograniczyć do minimum liczbę placówek całodobowego stałego pobytu. Polityka deinstytucjonalizacji obejmuje w pierwszej kolejności działania w obszarze wsparcia osób niepełnosprawnych, zdrowia psychicznego i pieczy zastępczej. Warto zaznaczyć, że rodzina zastępcza to właśnie usługa na rzecz dziecka i jego rodziny naturalnej, która ma zastąpić pobyt dziecka w całodobowej placówce socjalizacyjnej, a w powiązaniu z pracą socjalną z rodzicami biologicznymi ma stworzyć warunki do powrotu dziecka do domu.



Z uzasadnienia projektu ustawy o CUS

W wielu krajach Unii Europejskiej wprowadzono w ostatnich latach zmiany w zasadach organizacji i świadczenia usług społecznych ukierunkowane na ich lepszą integrację. Właśnie w funkcjonalnej integracji usług społecznych widzi się szansę na wzrost ich realnej dostępności i efektywności ich świadczenia oraz możliwość sprostania nowym potrzebom i wyzwaniom. Integrowanie usług społecznych następuje w różnych modelach organizacyjnych. Niektóre kraje stosują podejście, w którym następuje koordynacja służb i usług na poziomie lokalnym, kiedy indziej praktykuje się partnerstwo rozmaitych podmiotów działających na danym terenie czy wreszcie współpracę specjalistów przy rozwiązywaniu konkretnych, złożonych problemów. Forma współpracy jest dostosowywana do lokalnych możliwości, doświadczeń oraz sytuacji i potrzeb wspólnot lokalnych.

uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
druk sejmowy nr 3040, Sejm RP VIII kadencji

Ad 4. Centra usług społecznych nie są placówkami pomocy społecznej, ich misja wykracza bowiem poza świadczenie pomocy społecznej osobom i rodzinom biedniejszym, mniej zaradnym. Centra, pełniąc rolę koordynatorów lokalnych systemów usługowych, są **nową instytucją lokalnej polityki społecznej**, służącą rozwojowi i integracji usług społecznych. Pomoc społeczna staje się tu elementem szerszego systemu wsparcia, uzupełniającym usługi świadczone na rzecz mieszkańców w trybie dostępu powszechnego. Oznacza to, że korzystanie z pakietów usług społecznych oferowanych w CUS nie będzie się wiązać z nabyciem statusu klienta pomocy społecznej.



Z uzasadnienia projektu ustawy o CUS

System wsparcia socjalnego dla najsłabszych osób i rodzin został w Polsce stworzony w ramach pierwszej reformy samorządowej w 1990 r. w formie funkcjonujących do dzisiaj gminnych ośrodków pomocy społecznej. W latach 90. XX w. sieć gminnych ośrodków pomocy społecznej odegrała istotną rolę w łagodzeniu skutków społecznych transformacji ustrojowej, dzięki prowadzeniu przez nie licznych programów socjalnych o charakterze osłonowym, adresowanych do osób tracących pracę i dochody oraz mających trudności w samodzielnej egzystencji w warunkach nowej rzeczywistości ekonomiczno-społecznej. W ramach drugiej reformy samorządowej, wdrożonej w latach 1999–2000, podjęto z kolei działania na rzecz stworzenia lokalnych systemów pomocy dziecku i rodzinie o formule wykraczającej poza selektywne wsparcie osłonowo-socjalne. Funkcję koordynacji takich systemów powierzono powiatowym centrom pomocy rodzinie. Przy programowaniu działań publicznych popełniono jednak strukturalny błąd, wpisując rozwiązania z zakresu lokalnej polityki społecznej do ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 1998 r. poz. 414 z późn. zm.) i do systemu pomocy społecznej. Rozwiązanie takie nie tylko nie sprzyjało przekraczaniu logiki resortowości w organizowaniu usług społecznych przez rozwijanie funkcjonalnej współpracy instytucji z różnych obszarów sfery społecznej, ale wręcz umacniało logikę podziałów resortowych (służby i instytucje publiczne spoza pomocy społecznej przejawiały dystans wobec prób poddania ich działalności koordynacji ze strony placówek pomocy społecznej).

uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
druk sejmowy nr 3040, Sejm RP VIII kadencji

W ostatnich latach OPS uruchamiały działania na rzecz nie tylko klientów pomocy społecznej, lecz także adresowane do szerszych społeczności czy ogółu mieszkańców. Przykładem są programy aktywności lokalnej (PAL). Inicjatywom tym towarzyszyło jednak – chcąc nie chcąc – w gruncie rzeczy powielanie błędu programującego z 1999 r., polegającego na próbach umieszczania działań szerszych, powszechnych w węższych ramach instytucji pomocy społecznej z utrwaloną pragmatyką selektywności.

Centra usług społecznych pozwolą wykorzystać potencjał rozwojowy OPS, naprawiając zarazem wspomniany błąd programujący. Centra umożliwią **funkcjonalne pozycjonowanie** usług o charakterze powszechnym oraz selektywnej w swej istocie pomocy społecznej w ten sposób, że to pomoc społeczna adresowana do najbardziej potrzebujących osób i rodzin będzie elementem dopełniającym powszechny system wsparcia,

a nie odwrotnie. Centra, jeśli powstaną przez przekształcenie ośrodków pomocy społecznej, będą zawierały zespół do spraw realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej. Wsparcie adresowane do najbardziej potrzebujących osób i rodzin będzie tam jednak uzupełnieniem powszechnych działań usługowych. To dział organizacji usług społecznych, jako dział wiodący, będzie stanowił o tożsamości i społecznym wizerunku centrum. Taki **społecznościowy wizerunek CUS** będzie wzmacniany dzięki prowadzonym w centrum działaniom środowiskowym w ramach organizowania społeczności lokalnej.

Ad 5. Centra usług społecznych będą sprzyjać **praktykowaniu samorządności terytorialnej** na poziomie podstawowym – gminy. Ich utworzenie i funkcjonowanie jest w myśl przepisów ustawy o CUS zadaniem fakultatywnym gminy, co oznacza, że decyzję w sprawie utworzenia centrum podejmują władze samorządowe. Koncepcja fakultatywności CUS jest ważnym założeniem ideowym projektu kroczącej zmiany systemowej. Chodzi o to, aby decyzja o utworzeniu CUS była decyzją przemyślaną, w odpowiedzi na rozpoznane potrzeby własnej społeczności lokalnej. Funkcjonowanie centrum będzie zarazem sprzyjać wzmacnianiu społeczności przez pracę środowiskową o silnym profilu więziotwórczym i aktywizującym, jaką jest organizowanie społeczności lokalnej. Warto mieć na względzie, że idea samorządności terytorialnej obejmuje zarówno 1) **aspekt decentralizacyjny**: przekazywanie kompetencji decyzyjnych na poziom władz samorządowych, jak również 2) **aspekt wspólnotowy**, zakładający, że gmina, jako samorządowa wspólnota terytorialna tworzona przez ogół mieszkańców, jest czymś więcej niż terytorialną zbiorowością wyłaniającą oddolnie władze gminne, ale właśnie wspólnotą – zintegrowaną społecznością aktywnych mieszkańców.

Kolejnym przejawem praktykowania samorządności dzięki CUS będzie współpraca międzysektorowa w ramach świadczenia usług społecznych. Centrum ma za zadanie **koordynować lokalny system usługowy**. Infrastrukturę tego systemu powinni współtworzyć możliwie liczni lokalni usługodawcy z sektora publicznego, obywatelskiego i prywatnego. Przy czym, jak pokazują doświadczenia wielu państw, inwestycja w lokalną infrastrukturę usług społecznych sprzyja zwłaszcza rozwojowi i wzmocnieniu **organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych**. Centrum może świadczyć usługi społeczne bezpośrednio, ale w myśl przywołanej w ustawie zasady pomocniczości (art. 14 ust. 1 pkt 6) ma wykorzystywać potencjał istniejących na obszarze swojego działania usługodawców.

Ad 6. Centra usług społecznych mają też być impulsem do rozwoju służb społecznych i metodyki pracy socjalnej. Tworzenie i koordynacja indywidualnych planów usług społecznych (IPUS), jako praca w ramach relacji pomocowej, zostały uznane przez ustawodawcę za formę pracy socjalnej. Stanowiska koordynatorów IPUS powierzone zostały pracownikom socjalnym. Będzie to jednak **nowa forma pracy socjalnej** polegająca na uzgadnianiu z mieszkańcami form i zakresu wsparcia usługowego, a nie na kontroli administracyjnej. W większym stopniu będzie też zawierała aspekty zarządcze związane z koordynacją działań lokalnych usługodawców uwzględnionych w IPUS. Mamy nadzieję, że będzie to impulsem do **rozwoju zawodowego pracowników socjalnych** i szybko znajdzie także odzwierciedlenie w modyfikacji programów kształcenia uniwersyteckiego na kierunku praca socjalna. CUS jest jednocześnie otwarty na specjalistów z zakresu szeroko rozumianej pracy środowiskowej: animatorów, pedagogów społecznych, pracowników środowiskowych, którzy będą zatrudniani na stanowisku organizatora społeczności lokalnej. Centra mają służyć zbliżeniu do siebie i **integracji różnych profesji i zawodów pomocowych**, zarówno tych zatrudnionych w samym centrum, jak i tych świadczących usługi społeczne w podmiotach współpracujących z centrum.

Utworzenie centrum usług społecznych

Utworzenie centrum usług społecznych jest **dobrowolne**, prowadzenie CUS jest bowiem **zadaniem własnym gminy o charakterze fakultatywnym**. Ustawa o CUS w art. 9 przewiduje dwa podstawowe tryby utworzenia centrum:

- centrum usług społecznych działające na obszarze jednej gminy tworzy się przez przekształcenie funkcjonującego w tej gminie ośrodka pomocy społecznej⁹;
- centrum usług społecznych działające na obszarze dwóch lub więcej gmin tworzy się na podstawie porozumienia gmin przez utworzenie centrum w jednej z gmin, a w gminach tych nadal funkcjonują ośrodki pomocy społecznej¹⁰.

Miastom liczącym powyżej 100 tysięcy mieszkańców ustawa pozostawia możliwość wyboru: mogą one utworzyć CUS przez przekształcenie OPS lub obok niego. Dodajmy, że w miastach na prawach powiatu, w których popularnym rozwiązaniem jest funkcjonowanie OPS i powiatowego centrum pomocy rodzinie w ramach jednej instytucji – miejskiego centrum pomocy rodzinie, w centrum usług społecznych można przekształcić taką właśnie placówkę.

Z uzasadnienia projektu ustawy o CUS

Centrum usług społecznych może realizować usługi społeczne będące zadaniami własnymi gminy oraz zadaniami z zakresu administracji rządowej zleconymi gminie. Ponadto, centrum będzie miało możliwość realizacji usług społecznych będących zadaniami własnymi powiatu oraz zadaniami z zakresu administracji rządowej zleconymi powiatowi. W takim przypadku warunkiem realizacji usług społecznych przez centrum będzie uprzednie zawarcie porozumienia pomiędzy gminą, która utworzyła centrum, a powiatem. Warunek ten nie będzie jednak dotyczył miast na prawach powiatu. Co istotne, w centra usług społecznych będzie można przekształcić miejskie ośrodki pomocy rodzinie, funkcjonujące w części miast na prawach powiatu, a łączące funkcje gminnego ośrodka pomocy społecznej i powiatowego centrum pomocy rodzinie. Centrum utworzone dla jednej gminy będzie miało możliwość realizacji usług społecznych na rzecz innej gminy, po uprzednim zawarciu przez tę gminę porozumienia z gminą tworzącą centrum. Możliwość taka istnieć będzie również, na zasadach ogólnych, w odniesieniu do zadań innych niż usługi społeczne.

uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
druk sejmowy nr 3040, Sejm RP VIII kadencji

Co istotne, skorzystanie z pierwszego trybu ustawowego, czyli przekształcenie OPS w CUS, nie oznacza likwidacji OPS, ale przeniesienie do centrum **ogółu zadań i zasobów** do ich realizacji pozostających w dyspozycji ośrodka w momencie przekształcenia (por. art. 10 pkt 1 ustawy o CUS), w tym kadry zatrudnionych pracowników, z zachowaniem odpowiednich przepisów prawa pracy i postanowień układu zbiorowego,

9 Więcej na ten temat w broszurze: M. Kowalska, P. Wiśniewski, *Przekształcenie ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych*, op. cit.

10 Więcej na ten temat w broszurze: C. Miżejewski, *Utworzenie międzygminnego centrum usług społecznych*, op. cit.

jeśli taki został zawarty (art. 9 ust. 5 i 6 ustawy o CUS)¹¹. W takim centrum zadania pomocy społecznej będą realizowane w ramach wyodrębnionego w strukturze organizacyjnej zespołu do spraw realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej.

Porozumienie między zainteresowanymi gminami dotyczące utworzenia w jednej z gmin centrum usług społecznych obsługującego co najmniej dwie gminy zawierane jest na podstawie istniejących już przepisów dotyczących współpracy międzygminnej. Ustawa o CUS w art. 11 określa jednak, co takie porozumienie powinno w szczególności zawierać¹².

Ustanowienie dwóch trybów tworzenia centrów usług społecznych jest wyrazem elastycznego podejścia projektodawcy i ustawodawcy oraz przekonania, że zainteresowane **samorządy dokonają racjonalnych wyborów** w tym zakresie. Są już w Polsce liczne ośrodki pomocy społecznej, w których prowadzona jest praca środowiskowa i inne działania adresowane do ogółu mieszkańców. Takie OPS *de facto* weszły już na drogę kroczącej zmiany systemowej i ich przekształcenie w CUS wydaje się rozwiązaniem naturalnym i optymalnym dla ich dalszego rozwoju. Z kolei możliwość powołania centrum usług społecznych o charakterze międzygminnym została uwzględniona w ustawie z uwagi na – również liczne w skali kraju – przykłady **dobrej współpracy sąsiadujących ze sobą gmin**, zwłaszcza przynależnych do jednego powiatu. Ale i tutaj samorządowcom pozostawiona jest swoboda decyzji. Porozumienie w sprawie wspólnego CUS mogą także zawrzeć pobliskie gminy przynależne do różnych powiatów, a nawet województw. Co więcej, w wyniku konsultacji został zniesiony – pierwotnie przewidziany w roboczym projekcie ustawy – wymóg bezpośredniego sąsiedztwa.

W roboczym projekcie ustawy poddanych konsultacjom nie było również specjalnej regulacji dotyczącej miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców. Przepis ten został wprowadzony w związku z uwagami zgłaszanymi przez przedstawicieli samorządów miejskich. Faktycznie, w dużych miastach jest przestrzeń dla równoległego funkcjonowania CUS i OPS. Takie rozwiązanie pozwala też – jeśli taka będzie wola samorządów – przeorganizować istniejące już w niektórych dużych miastach centra usługowe (z założenia funkcjonujące obok OPS, bo możliwość przekształcenia OPS w CUS wprowadziła dopiero ustawa o CUS), tak aby spełniały one wymogi ustawy o CUS.

Realizowanie usług społecznych w CUS

W art. 2 ustawy o CUS zawarta jest **legalna definicja usług społecznych**. Ustawa wprowadza do krajowego systemu prawnego tę ważną w polityce społecznej kategorię pojęciową. Definicja ustawowa zawiera elementy opisowe i enumeratywne. Usługa społeczna to działanie podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców (art. 2 ust. 1 usta-

11 Więcej na temat procedury przekształcania OPS w CUS z wyróżnieniem sześciu jej etapów w broszurze: M. Kowalska, P. Wiśniewski, *Przekształcenie ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych*, op. cit.

12 Więcej na temat porozumienia w broszurze: C. Miżejewski, *Utworzenie międzygminnego centrum usług społecznych*, op. cit.

wy o CUS), przy czym usługi społeczne są świadczone przez osoby mające odpowiednie kwalifikacje, jeżeli wymogi w tym zakresie wynikają z przepisów odrębnych (art. 2 ust. 3 ustawy o CUS). Ustawodawca wskazał zamknięty katalog 14 zakresów (obszarów) usług społecznych oraz otwarty katalog (wyliczenie przykładowe) 17 ustaw branżowych, regulujących działania usługowe w poszczególnych obszarach.



Art. 2. 1. Usługi społeczne oznaczają działania z zakresu:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej (...).

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Usługi społeczne to termin szerszy niż usługi pomocy społecznej, ale węższy niż usługi użyteczności publicznej. Zgodnie z ustawą **usługa społeczna to:**

- wsparcie w obszarze określanym w polityce społecznej jako „sfera społeczna” (współtworzy ją 14 wymienionych przez ustawodawcę zakresów)
- o charakterze niematerialnym (świadczenie pieniężne i pomoc rzeczowa nie są usługami społecznymi w rozumieniu ustawy)
- świadczone bezpośrednio (zakładany bezpośredni kontakt usługodawcy z usługobiorcą)
- przez osoby mające odpowiednie kwalifikacje (definicja nie ustanawia własnych wymogów kwalifikacyjnych, ale uznaje za obowiązujące wszystkie takie wymogi sformułowane w innych aktach prawnych).

Dwa ostatnie punkty wymagają krótkiego komentarza. Bezpośredni kontakt oznacza tu **nawiązanie relacji pomocowej** pomiędzy specjalistą i osobą wspomaganą i związaną z tym możliwość oddziaływania specjalisty zgodnie z metodyką i deontologią pomagania konkretnej profesji czy zawodu pomocowego.

Warto zaznaczyć, że w ramach tej relacji pomocowej mieszczą się usługi świadczone bez fizycznej styczności, z wykorzystaniem nowoczesnych metod komunikacji (przykładem wykorzystywania nowych metod jest rozwój poradnictwa w trybie zdalnym oraz telemedycyny). Wymóg posiadania kwalifikacji przez specjalistę świadczącego usługi społeczne odróżnia je od działań o charakterze usługowym określonych w ustawie o CUS jako działania wspierające usługi społeczne, a organizowanych w ramach działań wolontaryjnych, samopomocowych i sąsiedzkich.

Zadania CUS w zakresie usług społecznych to:

- informowanie mieszkańców o wszystkich usługach społecznych świadczonych przez podmioty współpracujące z centrum i przez samo centrum,
- przyznawanie i realizacja pojedynczych usług,
- przygotowywanie indywidualnych planów usług społecznych (IPUS), gdy potrzebne jest kompleksowe wsparcie usługowe.

Centrum będzie oferowało usługi społeczne na **zasadzie powszechności** (art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy o CUS). Urzeczywistnieniu tej zasady służy procedura przewidziana dla IPUS. W porównaniu z trybem przyznawania usług w ramach pomocy społecznej jest to tryb prostszy. Rezygnuje się w nim z konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego oraz podejmowania decyzji administracyjnej w odniesieniu do każdej kolejnej formy wsparcia usługowego. Przyznawaniem usług w nowym trybie będzie się zajmował zespół do spraw organizowania usług społecznych, kierowany przez menedżera – organizatora usług społecznych, a tworzony przez koordynatorów IPUS¹³. Indywidualne plany usług społecznych będą sporządzane na okres od 3 do 12 miesięcy i będą zawierać te usługi, które wynikają z programu usług społecznych przyjętego przez gminę w drodze uchwały. Plany takie można ponawiać (odpowiednio modyfikując, jeśli jest potrzeba) na kolejne okresy. **Pakiety usługowe będą personalizowane**, czyli dopasowywane do indywidualnych potrzeb konkretnego mieszkańca. Służy temu między innymi rozmowa z mieszkańcem w ramach procedury przygotowywania IPUS i rozmowa podsumowująca realizację planu. Korzystanie z IPUS nie wiąże się z nabyciem statusu klienta pomocy społecznej.

W bazie usług społecznych dostępnych w CUS mogą znaleźć się wszystkie usługi społeczne już świadczone w gminie w sposób rozproszony na podstawie odrębnych przepisów, jeśli tylko taką decyzję podejmą władze samorządowe. Można też (i warto) uwzględnić usługi nowe, których brakuje, a na które jest społeczne zapotrzebowanie. Temu właśnie służą wspomniane już **programy usług społecznych** (por. rozdział 2 ustawy o CUS), przyjmowane w drodze uchwały rady gminy będącej aktem prawa miejscowego. Program określa między innymi rodzaj usług i ich adresatów (art. 5 ust. 1 pkt 4–5) oraz warunki korzystania z usług, w tym możliwość ustalania przez gminę opłat za konkretne dodatkowe usługi (organizowane i finansowane przez gminę) i ulg w opłatach (art. 5 ust. 1 pkt 6–7 ustawy o CUS). Pozostawienie przez ustawodawcę władzom gminy kompetencji w określeniu adresatów usług oraz warunków korzystania z nich nie narusza ogólnej zasady powszechnego charakteru usług oferowanych w CUS, zapisanej w art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy o CUS.

13 Zadania organizatora usług społecznych i koordynatorów IPUS omówione są w broszurze T. Kaźmierczak, A. Karwacki, *Zarządzanie usługami w centrum usług społecznych*, op. cit.

Powszechny charakter usług społecznych w ofercie CUS oznacza, że usługi te są usługami użyteczności publicznej w rozumieniu prawa unijnego. Dokumenty unijne stanowią, że adresowanie określonej usługi do konkretnej grupy kategorialnej (na przykład do seniorów czy osób niepełnosprawnych) czy ewentualna opłata za korzystanie z określonej usługi nie stoją w sprzeczności z zasadą powszechności dostępu do usług, jeśli tylko usługi są adresowane do grup mieszkańców o specjalnych, określonych potrzebach, a wielkość ustalonej opłaty za usługę jest tak skalkulowana przez władze publiczne, że nie stanowi dla mieszkańców bariery korzystania z niej. W ustawie o CUS oba kryteria użyteczności publicznej są zachowane. Artykuł 5 ust. 1 ustawy o CUS ustanawia wymóg adresowania usług społecznych do ogółu mieszkańców lub osób, rodzin, grup społecznych i grup mieszkańców wyróżnionych ze względu na określone potrzeby. Z kolei art. 8 ust. 2 ustawy o CUS stanowi, że CUS jest jednostką budżetową, co oznacza między innymi, że nie jest to podmiot komercyjny.

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych

Ustawa nakłada na CUS wymóg przeprowadzania – raz na pięć lat – **diagnozy potencjału i potrzeb wspólnoty samorządowej** w zakresie usług społecznych. Obowiązkowym elementem diagnozy jest poddanie jej **konsultacjom społecznym** przed przekazaniem władzom samorządowym¹⁴. Ten obowiązek nie zmienia ogólnej konstatacji, że regulacje dotyczące diagnozy, zawarte w art. 21 ustawy o CUS, pozostawiają centrom spory zakres swobody, co do sposobu przygotowania dokumentu diagnostycznego. Elastyczność w tym zakresie odpowiada ogólnemu podejściu ustawodawcy polegającemu na pozostawieniu samorządom przestrzeni do wykorzystania lokalnego *know-how*.

Warto zaznaczyć, że w zakresie diagnozowania sfery społecznej samorządy gminne mają doświadczenie związane z przygotowywaniem strategii rozwiązywania problemów społecznych czy strategii rozwoju gminy. Zaproponowane w ustawie o CUS *novum* polega na tym, że diagnostyka obejmuje tu określenie nie tylko potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych, lecz także zasobów lokalnego potencjału usługowego. Pytanie kierunkowe: „Czego nam brakuje?”, jest w tym podejściu równoważone przez pytanie: „Co już mamy?”, i jak optymalnie wykorzystać posiadany potencjał usługodawczy. A potencjał ten jest zazwyczaj wykorzystywany tylko częściowo, co spowodowane jest rozproszeniem usług w ramach różnych lokalnych podsystemów wsparcia: pomocy społecznej, rehabilitacji osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania bezrobociu, zatrudnienia socjalnego, ochrony zdrowia psychicznego itd. Usługodawcy przypisani do poszczególnych podsystemów często „nie widzą” siebie nawzajem, czego skutkiem jest wysoka nieefektywność systemu wsparcia.

Praktyka społeczna dostarcza wielu przykładów dublowania usług świadczonych tym samym osobom przez różnych usługodawców tylko pod innymi formalno-prawnymi nazwami wsparcia. Przykładowo, czym, oprócz nazwy i źródła finansowania, różni się rehabilitacja zawodowa od reintegracji zawodo-

¹⁴ Więcej na temat diagnozy i konsultacji społecznych w broszurze: D. Bazuń, J. Frątczak-Muller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, op. cit.

wej? Dodajmy, że osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności są uprawnione do korzystania ze wsparcia oferowanego przez placówki rehabilitacyjne finansowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i zarazem spełniają formalno-prawne kryteria osób wykluczonych, do których adresowane jest wsparcie w ramach systemu zatrudnienia socjalnego, a tym samym mogą korzystać z reintegracji zawodowej. Z kolei osoby niepełnosprawne niemające orzeczenia mogą być (i są) pomijane i nie korzystają z żadnego z obu podsystemów wsparcia w sytuacji realnej deprivacji potrzeb i społecznej marginalizacji. Ponadto ze względu na przeregulowanie zasad korzystania ze wsparcia usługodawcy przypisani konkretnym podsystemom muszą też ograniczać świadczone wsparcie do osób ściśle spełniających branżowe kryteria dostępu, co powoduje, że tylko częściowo wykorzystują potencjał zatrudnionej kadry specjalistów.

Inwentaryzacja zarówno potrzeb, jak i zasobów, przeprowadzona z wykorzystaniem konsultacji społecznych¹⁵, to szansa na zrównoważenie popytu i podaży usług społecznych z uwzględnieniem warunków lokalnych. Przy czym warto podpowiedzieć tu następującą **strategię rozwojową**: najpierw 1) optymalnie wykorzystać posiadaną infrastrukturę usługową dzięki podjętym działaniom koordynacyjnym CUS i następnie 2) stopniowo, w miarę możliwości finansowych, zwiększać ofertę centrum przez dodawanie brakujących usług. Temu ostatniemu służą gminne programy usług społecznych. Warto także wykorzystać na te inwestycje dostępne zasoby zewnętrzne. Pozyskiwanie tych zasobów **będzie łatwiejsze, gdy centrum już będzie funkcjonować**, niż w sytuacji, gdy najpierw trzeba będzie je utworzyć.

Organizowanie społeczności lokalnej

Ważnym aspektem funkcjonowania CUS jest prowadzenie działań środowiskowych w ramach organizowania społeczności lokalnej (OSL)¹⁶. W strukturze organizacyjnej centrum przewidziane jest stanowisko **organizatora społeczności lokalnej**. Podjęcie pracy na tym stanowisku wymaga odpowiednich kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia praktycznego w prowadzeniu działań z zakresu szeroko rozumianej pracy środowiskowej (art. 33 ustawy o CUS).

Organizator społeczności lokalnej ma za zadanie aktywować i wzmacniać potencjał wspólnoty samorządowej w zakresie wsparcia społecznego w postaci **działań wolontaryjnych, samopomocowych i sąsiedzkich** (art. 32 pkt 3 w zw. z art. 13 ust. 1 pkt 6 ustawy o CUS). Wsparcie to ma uzupełniać usługi społeczne świadczone przez specjalistów reprezentujących różne profesje i zawody pomocowe i będzie dostępne w ramach indywidualnych planów usług społecznych przygotowywanych przez koordynatorów IPUS. Mamy tu więc do czynienia z dopełnianiem się dwóch obszarów aktywności CUS: organizowania usług społecznych i organizowania społeczności lokalnej, oraz z funkcjonalną współpracą specjalistów odpowiedzialnych za oba te obszary.

15 Por. propozycje wskaźników potrzeb w zakresie usług społecznych przedstawione w broszurze: D. Bazuń, J. Frątczak-Muller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, op. cit.

16 Więcej na ten temat w broszurze: B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych*, op. cit.

Organizowanie wolontariatu, samopomocy i pomocy sąsiedzkiej to jednak tylko część działań w ramach organizowania społeczności lokalnej. Organizowanie społeczności lokalnej to także inne działania prowadzone **dla ludzi, z ludźmi i wśród ludzi**, jak to ujmuje metodyka pracy środowiskowej. Metodyka ta wyróżnia trzy role zawodowe organizatora społeczności lokalnej: lokalnego planisty, organizatora sieci społecznych i animatora lokalnego¹⁷. Taka wielowymiarowa praca środowiskowa bezpośrednio przekłada się na jakość życia mieszkańców. Pokazują to doświadczenia działań animacyjnych prowadzonych w naszym kraju przez organizacje pozarządowe, między innymi przez Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL oraz liczne stowarzyszenia animatorów kultury, a także w części przez ośrodki pomocy społecznej, gminne domy kultury, szkoły czy parafie.



Z uzasadnienia projektu ustawy o CUS

Ważnym narzędziem profilującym działalność centrum usług społecznych jest plan organizowania społeczności lokalnej (art. 20). Plan ten będzie dokumentem wewnętrznym, opracowywanym przez zatrudnionego w centrum organizatora społeczności lokalnej, w celu metodycznego uporządkowania pracy środowiskowej, obejmującej ogół działań na rzecz integracji i rozwoju wspólnoty samorządowej, w szczególności organizowania działań wspierających o charakterze samopomocowym i wolontaryjnym. Plan ten będzie uwzględniał prowadzone w centrum przez organizatora społeczności lokalnej, przy współpracy z organizatorem usług społecznych, rozeznanie potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych i działań wspierających, stanowiące również podstawę opracowania diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych. Plan będzie podlegał aktualizacji. Organizowane w ramach realizacji planu działania wspierające będą uwzględniane, w miarę potrzeb, w indywidualnych planach usług społecznych opracowywanych przez centrum na rzecz zainteresowanych mieszkańców.

uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
druk sejmowy nr 3040, Sejm RP VIII kadencji

Upowszechniane dzięki pracy środowiskowej wsparcie społeczne jest też przejawem **polityki deinstytucjonalizacji**, która opiera się na założeniu, że wsparcie środowiskowe jest znacznie skuteczniejsze i zarazem tańsze niż prowadzenie placówek pomocowych, a zwłaszcza placówek całodziennego pobytu, jak domy pomocy społecznej czy placówki opiekuńcze i socjalizacyjne. Wreszcie, pomoc niematerialna organizowana przy pomocy wolontariatu, grup samopomocowych, grup wsparcia, kręgów wsparcia, pomocy sąsiedzkiej itp. to przykład **koprodukcji wsparcia usługowego**, którą promuje współczesna myśl ekonomiczna jako podejście zapewniające indywidualizację pomocy, jej trafność i niskie koszty.

Organizowanie społeczności lokalnej to także powrót do polskich korzeni pracy społecznej. Nawiązuje do idei przetwarzania wspólnymi siłami środowiska życia ludzi, jak to ujmowała Helena Radlińska – twórczyni

¹⁷ Role te scharakteryzowane są w broszurze: B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych*, op. cit.

polskiej szkoły pedagogiki społecznej w okresie międzywojennym. Organizowanie społeczności lokalnej to pomoc dla samopomocy, to tworzenie społecznej wartości dodanej polegającej na wzmacnianiu i wykorzystaniu więziotwórczego potencjału zbiorowości terytorialnej. Dzięki tak profilowanej pracy środowiskowej społeczności gminne mogą stawać się **zintegrowanymi wspólnotami aktywnych obywateli**. W ten sposób urzeczywistnia się idea samorządności i solidarności.

Dlatego można uznać, że tak jak świadczenie usług społecznych jest inwestycją gminy w kapitał ludzki, tak wzmacnianie więzi społecznych przez upowszechnianie działań wolontaryjnych, samopomocowych i sąsiedzkich to samorządowa inwestycja w **kapitał społeczny**. Inwestycja, dodajmy, z pokaźną społeczną stopą zwrotu, gdyż więzi społeczne nawiązane w ramach pomagania jedni drugim (wolontariat) i sobie nawzajem (samopomoc) to kapitał moralny, który wytworzony – przyrasta w miarę używania.

Współpraca międzysektorowa i wzmocnienie ekonomii społecznej i solidarnej

Utworzenie centrum usług społecznych sprzyja **rozwojowi partnerskiej współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej**¹⁸, w szczególności przez możliwość:

- zlecania przez gminę lub kontraktowania świadczenia usług społecznych realizowanych przez CUS innym podmiotom, w tym organizacjom pozarządowym oraz innym organizacjom non profit i not for profit, a także podmiotom prywatnym;
- zawierania porozumień między gminami lub powiatem a gminą dotyczących przekazania do CUS usług przypisanych innym podmiotom publicznym, w tym z poziomu powiatu.

Przyjęta w ustawie o CUS koncepcja koordynacji lokalnego systemu usługowego przez centrum oparta jest między innymi na rozróżnieniu funkcji realizacji usług od funkcji świadczenia usług. Realizacja usług może, ale nie musi, oznaczać ich świadczenie. Co więcej, model CUS zakłada, że znaczna część usług realizowanych przez CUS, a więc objętych menedżerskim zarządzaniem organizatora usług społecznych i wykorzystywanych przez koordynatorów IPUS do tworzenia spersonalizowanych planów usługowych, nie będzie świadczona przez centrum, ale przez jego partnerów. Właśnie to założenie koncepcyjne stwarza szeroką przestrzeń do rozwoju współpracy międzysektorowej. W jej ramach CUS w praktyce mogą i powinny funkcjonalnie współpracować ze służbami społecznymi i placówkami wsparcia prowadzonymi przez samorządy gminne (na przykład z gminnym domem kultury) i powiatowe (na przykład z powiatowym urzędem pracy czy powiatowym centrum pomocy rodzinie) oraz z usługodawcami z sektora obywatelskiego (na przykład fundacją świadczącą poradnictwo rodzinne czy stowarzyszeniem oferującym usługi z zakresu poradnictwa obywatelskiego), z sektora ekonomii społecznej (na przykład ze spółdzielnią socjalną oferującą usługi opiekuńcze) i z sektora prywatnego (na przykład z terapeutą prowadzącym własną praktykę zawodową).

¹⁸ Bliżej problematyka współpracy omówiona jest w broszurze: Ł. Waszak, Z. Wejcman, *Współpraca międzysektorowa w ramach centrum usług społecznych*, op. cit.

Zgodnie z art. 13 ust 1 pkt 9 ustawy o CUS zadaniem centrum jest także **gromadzenie, aktualizowanie i udostępnianie informacji o usługach społecznych** realizowanych na obszarze gminy (lub gmin w przypadku CUS międzygminnego). Warto, aby CUS realizowało zadanie informowania o usługach z uwzględnieniem dwóch trybów: *on-line* (z wykorzystaniem Internetu) oraz *off-line* (w siedzibie CUS i telefonicznie).

W art. 14 ustawy o CUS zostały wskazane normatywne podstawy realizowania przez CUS usług społecznych. Składa się na nie siedem zasad.



Art. 14. 1. Przy wykonywaniu zadań centrum:

- 1) oferuje określone usługi społeczne wszystkim osobom uprawnionym (zasada powszechności);
- 2) ma na względzie dobro osób korzystających z usług społecznych, w szczególności potrzebę respektowania poczucia ich podmiotowości i bezpieczeństwa (zasada podmiotowości);
- 3) zachowuje standardy jakości usług społecznych (zasada jakości);
- 4) zmierza do zapewnienia usług społecznych jak najpełniej odpowiadających na potrzeby wspólnoty samorządowej, z uwzględnieniem różnych faz życia oraz sytuacji rodzin (zasada kompleksowości);
- 5) współpracuje z organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmiotami wykonującymi działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej oraz osobami fizycznymi i prawnymi (zasada współpracy);
- 6) mając na względzie potrzeby wspólnoty samorządowej, podejmuje działania zmierzające do rozszerzenia oferty usług społecznych, przy wykorzystaniu potencjału podmiotów realizujących usługi społeczne na obszarze działania centrum (zasada pomocniczości);
- 7) dąży do wzmocnienia więzi społecznych oraz integracji i rozwoju wspólnoty samorządowej (zasada wzmocniania więzi społecznych).

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Ponadto ustawodawca przywołał **zasady współpracy międzysektorowej**: suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności, określone w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹⁹, uznając je za zasady komplementarne. Oznacza to, że jednym z fundamentalnych założeń modelu CUS jest **współdziałanie z partnerami społecznymi**, realizowane w duchu partnerstwa i pomocniczości, dla korzyści mieszkańców i samorządowej wspólnoty terytorialnej.

¹⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.

Ustawa o CUS nie tworzy nowego porządku czy trybu współpracy międzysektorowej i międzyinstytucjonalnej, co oznacza, że ma się ona odbywać na podstawie istniejących już uregulowań zawartych przede wszystkim we wspomnianej już ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych^{20,21}.

Istnienie centrum ma sprzyjać **rozwojowi lokalnej infrastruktury usługowej**. Model CUS odwołujący się między innymi do zasad podmiotowości i pomocniczości (art. 14 ust. 1 pkt 2, 6 ustawy o CUS) zakłada, że centrum nie tylko nie przejmuje aktywności prowadzonych przez lokalnych usługodawców, lecz także nie odbiera swoim partnerom podmiotowości i samodzielności. Współpraca z CUS oznacza, że uzgodniona część potencjału usługowego partnera znajdzie się w bazie usług CUS, którą zarządza organizator usług społecznych, a którą wykorzystują w swojej pracy koordynatorzy IPUS. Jednocześnie mieszkańcy zachowują możliwość korzystania z usług danego podmiotu także poza systemem CUS (w zakresie jego potencjału usługowego nieuwzględnionego w wolumenie usług zarządzanych przez menedżera CUS).

Powstanie dzięki CUS zintegrowanych lokalnych systemów usługowych może być impulsem do **rozwoju sektora ekonomii społecznej i solidarnej**. Przedsiębiorstwa społeczne – najważniejsze podmioty w tym sektorze – są aktywne na trzech polach:

- 1) integracji społecznej przez pracę, czyli tworzenia miejsc pracy dla osób słabszych, marginalizowanych i wykluczanych z rynku pracy,
- 2) świadczenia usług społecznych po rozsądnych cenach w trybie non profit lub not for profit, tak aby były one powszechnie dostępne,
- 3) wspierania rozwoju lokalnego obszarów marginalizowanych.

Stabilny rozwój ekonomii społecznej to **rozwój zrównoważony**, a więc przedsiębiorstw społecznych wszystkich trzech profili. Nie są one zresztą rozłączne i konkretne przedsiębiorstwa mogą w ramach swojej misji społecznej łączyć te profile. W ostatnich latach w Polsce wspierana była głównie przedsiębiorczość pierwszego profilu. Centra mogą przyczynić się przede wszystkim do rozwoju przedsiębiorstw społecznych drugiego typu. Impuls rozwojowy powinien też, choć w mniejszym stopniu, objąć rozwój lokalnych podmiotów usługowych z sektora prywatnego. Wzmocnienie usługodawców ze wszystkich sektorów: publicznych placówek wsparcia, organizacji pozarządowych i podmiotów z nimi zrównanych, przedsiębiorstw społecznych, spółdzielni socjalnych, prywatnych firm świadczących usługi społeczne, będzie przejawem przenikania się rozwoju społecznego z rozwojem ekonomicznym, co odpowiada założeniom rządowej *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* z 2017 r.

20 Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 z późn. zm.

21 Oba mechanizmy współpracy są szczegółowo omówione w broszurze: Ł. Waszak, Z. Wejcman, *Współpraca międzysektorowa w ramach centrum usług społecznych*, op. cit.

Z uzasadnienia projektu ustawy o CUS

Rozwój i integracja usług społecznych w formule centrów usług społecznych na poziomie lokalnym odpowiadają kluczowym aspektom profilowania polityki ekonomiczno-społecznej na poziomie krajowym. Integracja usług społecznych z przekroczeniem logiki resortowości i dążeniem do rozbudowy infrastruktury sfery społecznej, w tym na obszarach wiejskich i peryferyjnych, oraz z uwzględnieniem wzmacniania spójności społecznej jest zbieżna z zasadniczymi założeniami *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*. W myśl tych założeń, rozwój odpowiedzialny to rozwój terytorialnie zrównoważony, mający charakter endogeniczny, a więc zachodzący przy wykorzystaniu zasobów własnych (potencjału) społeczności lokalnych i zarazem mający wyraźny wymiar inkluzyjny, stanowiący przejaw inwestowania w kapitał ludzki i społeczny.

uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
druk sejmowy nr 3040, Sejm RP VIII kadencji

Rozwój pracy socjalnej oraz profesji i zawodów pomocowych

Centra usług społecznych stwarzają nowe perspektywy rozwoju pracy socjalnej, a także warunki do integracji nie tylko usług społecznych, lecz także świadczących je specjalistów reprezentujących różne profesje i zawody pomocowe.

Uznanie w ustawie o CUS pracy metodą indywidualnych planów usług społecznych za formę pracy socjalnej (art. 47) daje istotny impuls do rozwoju w ramach CUS **metodyki profesjonalnego pomagania**. Przywołany przepis ustawy o CUS oznacza bowiem, że opracowywanie, aktualizowanie, monitorowanie oraz podsumowywanie realizacji indywidualnego planu usług społecznych jest formą kwalifikowanego pomagania, a nie wyłącznie technicznym realizowaniem formalnych procedur związanych z przyznawaniem pakietów usług społecznych, opisanych w rozdziale 5 ustawy o CUS (art. 35–50). Praca metodą IPUS wymaga tym samym odpowiedniego przygotowania zawodowego. Konieczne jest zarazem stworzenie mechanizmu akumulowania dobrych praktyk w tym zakresie i rozwijania na ich podstawie metodyki pracy socjalnej z użyciem narzędzia IPUS²².

Ustawa o CUS idzie jednak krok dalej i stanowiska koordynatorów IPUS rezerwuje w CUS dla pracowników socjalnych (art. 30). Decyzja o wprowadzeniu tej regulacji do projektu prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej była jedną z najdłużej dyskutowanych w zespole pracującym nad projektem. Trzeba bowiem zaznaczyć, że praca socjalna jest profesjonalną formą pomagania, która – co do zasady – nie jest zarezerwowana wyłącznie dla pracowników socjalnych. Pracę socjalną, rozumianą jako: 1) forma profesjonalnego wsparcia, 2) urzeczywistniana w ramach relacji pomocowej, 3) oparta na wypracowanej i uznanej metodzie, 4) ukie-

²² Por. uwagi o roli ROPS w pkt 9 broszury.

runkowana na usamodzielnienie osoby, rodziny czy grupy wspieranej, świadczą także specjaliści wykonujący inne zawody pomocowe. Są to na przykład pedagodzy społeczni, asystenci rodziny, kuratorzy rodzinni, animatorzy społeczni czy streetworkerzy.

Centra usług społecznych, jak to przyjął ustawodawca i co kilkakrotnie zaznacza się w tej broszurze, nie są placówkami pomocy społecznej. Z perspektywy zarządzania publicznym zadaniem CUS jest stworzenie i koordynowanie lokalnego systemu usług społecznych o charakterze ponadbranżowym. Pomoc społeczna jest tu jednym z elementów tego systemu (w centrach powstałych przez przekształcenie OPS będą funkcjonować zespoły do spraw realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej) i – co istotne – to nie ona ma stanowić o instytucjonalnej tożsamości i społecznym wizerunku CUS.

W badaniach empirycznych znajdujemy liczne potwierdzenia, że wyczerpały się możliwości rozwoju pracy socjalnej jako zawodu pomocowego w formule zaproponowanej w Polsce w latach 90. XX wieku. Formuła ta powiązała zawód pracownika socjalnego z instytucją pomocy społecznej, którą wówczas od podstaw tworząno. Innymi słowy, przyjęto, że wykonywanie zawodu pracownika socjalnego ma miejsce przede wszystkim w systemie pomocy społecznej jako instytucji publicznej. Konsekwencją takiej strategii profesjonalizacji – proponuję określać ją mianem „profesjonalizacji przez instytucjonalizację” – jest silna **biurokratyzacja zawodu pracownika socjalnego**. Pracownik socjalny staje się tu urzędnikiem do spraw socjalnych zatrudnionym w instytucji pomocy społecznej kosztem utożsamiania tego specjalisty ze świadczeniem pracy socjalnej na podstawie posiadanych kwalifikacji i kompetencji pomocowych w różnych placówkach i organizacjach. Dlatego trzeba szukać nowych impulsów i nowych pomysłów na rozwój zawodowy pracowników socjalnych i wzmocnienie tego środowiska pomagaczy.

W koncepcji CUS przyjmuje się, że potencjał rozwojowy tkwi w odejściu od wspomnianej strategii sformułowanej w początkowym okresie transformacji ustrojowej i przyjęciu, że miejsca pracy pracowników socjalnych mogą równie dobrze być usytuowane tak w instytucji pomocy społecznej, jak poza nią. Istotą wyodrębnienia stanowiska pracownika socjalnego nie jest bowiem jego takie, a nie inne osadzenie administracyjne, ale **zakres przypisanych zadań** związanych 1) z profesjonalnym pomaganiem, opartym 2) na posiadanych kwalifikacjach zawodowych oraz kompetencjach i umiejętnościach praktycznych, a realizowanym 3) w ramach relacji pomocowej zawiązanej między specjalistą i osobami wspomaganyymi.

Praca w CUS metodą IPUS pomyślana została właśnie jako nowy **impuls do rozwoju pracy socjalnej**, bez jej powiązania ze świadczeniem pomocy społecznej. To *novum* ma tu dwa wymiary. Pierwszy to nowy format współdziałania specjalisty pomocowego z mieszkańcami, uzyskany przez nowatorskie zdefiniowanie relacji pomocowej jako relacji opartej bardziej na partnerstwie niż kontroli. To ułatwia specjalistom podmiotowe traktowanie mieszkańców, a mieszkańcom umożliwia korzystanie ze wsparcia usługowego bez efektu naznaczenia związanego z nabywaniem statusu klienta pomocy społecznej. Ten nowy format pracy socjalnej wywoła – mamy taką nadzieję – nową falę zainteresowania pracą socjalną i zawodem pracownika socjalnego.

Drugim wymiarem *novum* jest to, że praca metodą IPUS została powiązana z **zarządzaniem procesem świadczenia pakietu usług** przez specjalistów reprezentujących różne zawody pomocowe, a zatrudnionych u różnych współpracujących z CUS usługodawców. Istotą profesjonalnego wsparcia jest tu dbałość o to, aby w procesie pomocowym zachowana została ciągłość i odpowiednia sekwencyjność działań wspierających

i jednocześnie żeby nie dublowano procedur (na przykład diagnostycznych). Rozwój tego podejścia stwarza możliwość zmiany ukierunkowanej na podniesienie jakości wsparcia usługowego i zarazem bardziej efektywnego wykorzystywania infrastruktury usługowej. Wykorzystywanie tego potencjału zmiany wiąże się z rozwijaniem kompetencji metodycznych łączących wiedzę o skutecznym pomaganiu z umiejętnościami z zakresu zarządzania i stanowi nową ścieżkę rozwoju dla pracowników socjalnych²³.

Przypisanie stanowiska pracy koordynatora IPUS pracownikom socjalnym ma na celu stworzenie w pierwszym etapie kroczącej zmiany systemowej impulsu do rozwoju tego konkretnego zawodu pomocowego, także poza ograniczającymi ten rozwój ramami instytucji pomocy społecznej. Należy jednak podkreślić, że ponadbranżowy charakter CUS i dążenie do integracji usług społecznych świadczonych przez specjalistów z różnych profesji i zawodów pomocowych co do zasady ma sprzyjać zbliżeniu środowisk pomagaczy, a nie praktykom separacyjnym.

Dlatego strategia kroczącej zmiany systemowej, uwzględniona już na etapie przygotowanej w NRR koncepcji wyjściowej CUS, zakłada podjęcie równoległych do tworzenia sieci CUS działań prawnych wspierających **rozwój oraz integrację profesji i zawodów pomocowych**. Zainicjowanie tych prac nastąpiło na zorganizowanym 25 lutego 2020 r. przez Kancelarię Prezydenta RP Kongresie Profesji i Zawodów Pomocowych. Stworzenie prawno-instytucjonalnych ram do współpracy profesji i zawodów pomocowych daje szansę na to, aby w kolejnym etapie zmiany systemowej – w uzgodnieniu z organizacjami reprezentującymi poszczególne środowiska zawodowe, w tym środowisko pracowników socjalnych – otworzyć pracę socjalną w CUS dla szerszej kategorii kwalifikowanych pomagaczy. Kompetencje potrzebne do właściwego wykonywania zadań koordynatora IPUS mają bowiem specjaliści z doświadczeniem pracy socjalnej reprezentujący różne zawody pomocowe. Wprowadzenie takiego rozwiązania będzie służyć pełniejszej integracji polskich *social services*.

Dwa dopełniające się aspekty *social services* – przykład brytyjski

Jednym z wzorcowych rozwiązań w europejskiej polityce społecznej jest brytyjski model usług dla ludności (*social services*), stworzony po drugiej wojnie światowej w ramach reformy Seebohma. Usługi te stały się trzecim – obok służby zdrowia i ubezpieczeń społecznych – filarem brytyjskiego zabezpieczenia społecznego jako systemu gwarantującego bezpieczeństwo socjalne wszystkim obywatelom. Nieprzypadkowo angielskojęzyczny termin *social services* tłumaczymy na język polski zarówno jako „usługi społeczne”, jak i jako „służby społeczne”. Przedstawiona w *Raporcie Seebohma* koncepcja systemu *social services* zakładała bowiem integralne powiązanie jakości usług społecznych z profesjonalizmem kadr pomocowych świadczących te usługi, przy czym *social services*

23 Więcej na temat ścieżki rozwoju zawodowego polegającej na praktykowaniu pracy socjalnej określanym w ujęciu metodycznym jako *case management* (zarządzanie przypadkiem) w broszurze: T. Kaźmierczak, A. Karwacki, *Zarządzanie usługami w centrum usług społecznych*, op. cit.

w takim rozumieniu to nie był jeden zawód i to nie była jedna instytucja pomocy społecznej, a wspieranie przez państwo brytyjskie profesjonalizacji tak rozumianych *social services* było przejawem polityki horyzontalnej, a nie polityki branżowej. Warto w Polsce prowadzić podobnie ukierunkowaną horyzontalną politykę publiczną. Krocząca zmiana systemowa, którą inicjuje ustawa o CUS, przyjmuje taką właśnie optykę. Dlatego Prezydent RP Andrzej Duda na Kongresie Profesji i Zawodów Pomocowych wskazał na potrzebę przygotowania i uchwalenia **ustawy o działalności pomocowej** jako aktu prawnego dopełniającego ustawę o CUS.

Rola regionalnych ośrodków polityki społecznej

Koncepcja kroczącej zmiany systemowej przyjęta w ustawie o CUS nie nakłada na samorządy gminne obowiązku posiadania CUS i tym samym pozostawia możliwość wybrania przez każdą wspólnotę samorządową optymalnego momentu do utworzenia własnego centrum. Koncepcja ta zakłada zarazem wspieranie przez władze państwowe samorządów na drodze budowania zintegrowanych lokalnych systemów usług społecznych. O pierwszym pakiecie instrumentów wspierających tworzenie centrów usług społecznych była mowa we wstępnej części tej broszury.

Zgodnie z konstytucyjną zasadą pomocniczości państwa wspieranie działań lokalnych nie powinno pomijać szczebla regionalnej polityki społecznej. Dlatego ważną rolę w rozwoju CUS mogą i powinny odegrać funkcjonujące w samorządowej strukturze województwa **regionalne ośrodki polityki społecznej**.

Regionalne ośrodki polityki społecznej prowadzą działalność od 1999 r. na podstawie przepisów wprowadzonych do ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej w ramach formalno-prawnego oprzyrządowania drugiej reformy samorządowej²⁴. Instytucjonalne zakotwiczenie ROPS w pomocy społecznej jest kolejnym przykładem popełnionego wówczas błędu programującego, polegającego na koncepcji wpisania szerszej zakrojonych działań publicznych w ramy konkretnej instytucji pomocowej, poza którą te działania ewidentnie wykraczają. Regionalne ośrodki polityki społecznej – zgodnie ze swoją nazwą – zaprogramowane zostały jako instrumenty regionalnej polityki społecznej realizujące zadania publiczne przypisane samorządowi województwa. Część z tych zadań dotyczy systemu pomocy społecznej, ale część wykracza poza ten obszar, chociaż zostały zapisane w ustawie o pomocy społecznej; przykładem jest koordynowanie realizacji strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej (art. 113 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej).

Do zadań samorządu województwa należy również między innymi 1) diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w województwie, 2) koordynowanie działań na rzecz sektora ekono-

²⁴ Przepisy te zostały następnie przeniesione do nowej ustawy o pomocy społecznej uchwalonej w 2004 r. – por. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.).

mii społecznej w regionie, a także 3) organizowanie kształcenia oraz prowadzenie szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej. Wszystkie te działania publiczne także wyraźnie wykraczają poza ramy pomocy społecznej, ale znalazły się w akcie prawnym określającym zadania pomocy społecznej (określa je art. 21 ustawy o pomocy społecznej).

Przyjęta koncepcja prowadzi do niedookreślonego statusu ROPS. Z założenia realizują one zadania samorządu województwa z zakresu pomocy społecznej i mogą uczestniczyć w realizacji zadań publicznych powierzonych przez ustawodawcę samorządowi województwa, które pod względem treści i formatu wykraczają poza obszar pomocy społecznej, choć zapisane zostały w pomocowej ustawie branżowej. Taki stan stanowi istotną barierę rozwojową dla ROPS, których potencjał pozostaje przez to nie w pełni wykorzystany.



Art. 21. Do zadań samorządu województwa należy:

- 1) opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami;
- 2) organizowanie kształcenia, w tym prowadzenie publicznych szkół służb społecznych oraz szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej;
- 3) rozpoznawanie przyczyn ubóstwa oraz opracowywanie regionalnych programów pomocy społecznej wspierających samorządy lokalne w działaniach na rzecz ograniczania tego zjawiska;
- 3a) diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w regionie;
- 4) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej;
- 4a) koordynowanie działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie;
- 5) organizowanie i prowadzenie regionalnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- 6) (uchylony)
- 7) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- 8) sporządzanie oceny, o której mowa w art. 16a, na podstawie ocen sporządzonych przez gminy i powiaty z obszaru województwa, uwzględniającej kwestie i problemy społeczne wynikające z przyjętej strategii wraz z projektami, o których mowa w pkt 3 i przekazanie ich właściwemu wojewodzie do dnia 31 lipca każdego roku;
- 9) utworzenie i utrzymanie regionalnego ośrodka polityki społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

ustawa o pomocy społecznej

Ustawa o CUS w art. 34 ust. 1 nakłada na regionalne ośrodki polityki społecznej obowiązek organizacji **szkoleń dla kadr CUS**: dyrektorów tych jednostek, organizatorów usług społecznych, koordynatorów

IPUS oraz organizatorów społeczności lokalnej. Koncepcja kroczącej zmiany systemowej zakłada, że sieć ROPS, podobnie jak i administracja szczebla rządowego, aktywnie włączy się we wspieranie tworzenia lokalnych zintegrowanych systemów usług społecznych koordynowanych przez CUS. Misją samorządu województwa, realizowaną za pośrednictwem ROPS, jest bowiem także prowadzenie działań z zakresu regionalnej polityki społecznej, obejmujących między innymi inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej (art. 21 pkt 4 ustawy o pomocy społecznej). Ustawa o CUS, tworząc mechanizm fakultatywnego przekształcania OPS w CUS, bez wątpienia jest takim wartym promowania nowym rozwiązaniem.

Zaangażowanie regionalnych ośrodków polityki społecznej przyniesie wielowymiarowe korzyści: i dla samorządowych wspólnot terytorialnych, i dla szeroko rozumianych służb społecznych, i dla samych ROPS. Regionalne ośrodki polityki społecznej, już na etapie prac roboczych w Kancelarii Prezydenta RP nad projektem ustawy o CUS, podjęły działania upowszechniające, zapraszając przedstawicieli projektodawcy na spotkania informacyjne o przygotowywanych nowych rozwiązaniach. Po uchwaleniu ustawy Kancelaria Prezydenta RP nawiązała współpracę z **Konwentem Dyrektorów ROPS**. Współpraca ta zaowocowała organizacją przez ROPS kolejnych konferencji upowszechniających na poziomie regionalnym model CUS, a także dwoma spotkaniami warsztatowymi dla kadr ROPS. Pierwszy, dwudniowy warsztat został zorganizowany przez grupę roboczą złożoną z przedstawicieli Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Kancelarii Prezydenta RP w grudniu 2019 r., a drugi – przez KPRP we współpracy z MRPiPS w styczniu 2020 r. ROPS podjęły już działania z zakresu doradztwa i wsparcia eksperckiego dla samorządów zainteresowanych utworzeniem CUS, upowszechniały też informacje na temat rządowego konkursu na wsparcie tworzenia centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój.

W przyszłości bardzo ważnym zadaniem będzie monitorowanie działalności CUS i wspieranie fachowych kadr centrów. Optymalnym modelem byłaby tu współpraca ROPS i regionalnych uczelni, na których prowadzony jest kierunek praca socjalna. Współpraca **w trójkącie: CUS – ROPS – regionalna uczelnia**, pozwoliłaby na akumulowanie doświadczeń centrów i rozwijanie na ich podstawie metodyki pracy socjalnej z wykorzystaniem narzędzia IPUS. Metodyka ta powinna być następnie upowszechniana zarówno podczas szkoleń organizowanych przez ROPS, jak i w ramach programów kształcenia profesjonalnych pomagaczy realizowanych na uczelniach. Ważną rolę pośredniczącą może tu odegrać Polskie Stowarzyszenie Szkół Pracy Socjalnej zrzeszające przedstawicieli uczelni kształcących do pracy socjalnej.

Podjęcie tych wszystkich inicjatyw przez ROPS właściwie profiluje ich misję **operatora działań z zakresu regionalnej polityki społecznej**. Taka polityka ze swej istoty powinna mieć charakter jak najbardziej horyzontalny, przekraczający podziały branżowe, w tym wykraczać poza ramy pomocy społecznej. Działaniami wspierającymi o charakterze kształceniowym powinny być docelowo objęte wszystkie profesje i zawody pomocowe, bo wszystkie one wykorzystują te same lub zbliżone narzędzia profesjonalnej pomocy świadczonej w ramach relacji pomocowej. Takie holistyczne podejście jest bardziej efektywne i przekłada się na zmiany systemowe służące lepszej organizacji ładu zbiorowego, co jest zasadniczym celem polityki społecznej. Zintegrowane lokalne systemy usług społecznych koordynowane przez CUS, jak to już podkreślono, będą sprzyjać zbliżeniu profesji i zawodów pomocowych i staną się krokiem w kierunku przywrócenia znaczenia i etosu profesjonalnej służby społecznej.

Cztery wymiary integracji

Celem postawionym przez ustawodawcę przed CUS jest stworzenie i koordynowanie zintegrowanych lokalnych systemów usług społecznych. Systemy takie będą odpowiedzią na potrzeby społeczne i nowe wyzwania cywilizacyjne. Ich sprawne działanie jest w XXI wieku jednym z ważnych elementów nowoczesnego państwa dobrobytu jako państwa dbającego o **dobrostan ogółu obywateli**.

Centra usług społecznych zostały zaplanowane tak, aby uzyskać wielowymiarowy efekt integracyjny. Model CUS pozwala bowiem urzeczywistnić cztery powiązane ze sobą wymiary integracji:

- 1) wymiar **instytucjonalny**: w jednej instytucji – centrum usług społecznych, mieszkańcy na zasadzie jednego okienka uzyskają dostęp do usług społecznych z różnych obszarów, świadczonych przez podmioty lokalne z różnych sektorów w ramach zintegrowanego lokalnego systemu usługowego;
- 2) wymiar **funkcjonalny**: budowanie przez CUS szerokiej palety usług dostępnych dla mieszkańców i zarazem oferowanie spersonalizowanych IPUS pozwoli w sposób kompleksowy odpowiadać na potrzeby rodzin. Przykładowo, w jednym miejscu senior będzie mógł otrzymać usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze uzupełniające opiekę domową, a zarazem jego opiekun domowy uzyska wsparcie wytechniczne;
- 3) wymiar **więziotwórczy**: integracja usług społecznych świadczonych przez specjalistów z działaniami wspierającymi o charakterze wolontaryjnym, samopomocowym i sąsiedzkim będzie sprzyjać integracji społeczności lokalnej. Będzie to możliwe dzięki pracy środowiskowej prowadzonej w CUS w ramach organizowania społeczności lokalnej;
- 4) wymiar **profesjonalny**: model CUS uruchamia proces integracji profesji i zawodów pomocowych, stwarzając realne możliwości rozwoju w Polsce służb społecznych rozumianych szeroko – nie jako jeden zawód czy kadra jednej instytucji pomocowej, ale jako ogół specjalistów od pomagania, współpracujących ze sobą w ramach koordynowanego przez CUS systemu, uznających te same elementy deontologii udzielania profesjonalnego wsparcia w ramach relacji pomocowej.

Uzyskanie tego ostatniego efektu integracyjnego wymaga, jak już wspomniano, podjęcia dodatkowych działań adresowanych już bezpośrednio do profesji i zawodów pomocowych, a których kierunek i profil wyznacza prezydencka propozycja przygotowania ustawy o działalności pomocowej. Jest to ważny i niezbędny element dopełniający koncepcję kroczącej zmiany systemowej.

Na zakończenie w imieniu całego zespołu eksperckiego zaangażowanego w przygotowanie koncepcji centrów usług społecznych, a następnie projektu ustawy o CUS wyrażam nadzieję, że w Kancelarii Prezydenta RP będzie możliwość podjęcia – we współpracy z rządem i przy współdziałaniu z przedstawicielami zainteresowanych środowisk zawodowych – prac nad przygotowaniem prawnych regulacji działalności pomocowej i prowadzenia ich równoległe z procesem tworzenia centrów usług społecznych przez zainteresowane samorządowe wspólnoty terytorialne, wspierane w tym zakresie zarówno przez władzę centralną, jak i przez samorządy regionalne.

AUTOR OPRACOWANIA



Marek Rymśa, socjolog, doktor habilitowany, kierownik Zakładu Socjologicznych Analiz Polityk Publicznych w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, doradca Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, koordynator sekcji Polityka społeczna, rodzina Narodowej Rady Rozwoju. Specjalizuje się w zagadnieniach polityki społecznej i rodzinnej, pracy socjalnej oraz w programowaniu polityk publicznych, a także w problematyce sektora non-profit i społeczeństwa obywatelskiego. Autor ok. 150 publikacji naukowych.

NOTATKI

A large grid of small blue dots arranged in a regular pattern, intended for taking notes. The grid covers most of the page area below the header and above the footer.

Biblioteczka CUS

Seria materiałów edukacyjnych „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych”:

1. Dlaczego centrum usług społecznych?
2. Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych
3. Zarządzanie usługami w centrum usług społecznych
4. Współpraca międzysektorowa w centrum usług społecznych
5. Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych
6. Przekształcenie ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych
7. Utworzenie międzygminnego centrum usług społecznych

